

FramtidsUtsikt

Kemikalieutsläpp och spridning av gifter är för de flesta av oss abstrakta miljöproblem. Och faktum är att kunskapen om olika ämnens effekter är begränsad, framför allt om deras påverkan på människor och natur på lång sikt. Sedan 1970-talet har miljögiftssituationen dock förbättrats, och Sverige arbetar efter både nationella miljömål och lagstiftning på EU-nivå. Men hur ska man egentligen uppnå en giftfri havsmiljö? HavsUtsikt har bett ett antal intressanta personer svara på vad de tycker är viktigast att satsa på nu.



Foto: Martin Almqvist/Azote

Christina Rudén professor i regulatorisk toxikologi och ekotoxikologi vid Stockholms universitet



Lagkraven på att undersöka kemikaliers giftighet har sedan länge varit låga eller obefintliga. Kunskapskraven i lagstiftningen är fortfarande mycket begränsade, särskilt för ämnen som tillverkas i volymer under tio ton per år och tillverkare, och räcker inte för att kunna göra

en grundläggande riskbedömning. Särskilt angeläget är det därför att skärpa kraven på kemikaliertillverkare att ta reda på vilka effekter kemikalierna kan ha på människors hälsa och på miljön innan de får användas. Utökade lagkrav behövs också för att kunna identifiera kemikalier som har särskilt farliga egenskaper, såsom hormonstörande ämnen.

Åke Bergman professor i miljökemi vid Stockholms universitet



Östersjöns biota integrerar miljöföroreningarna och de mest stabila kemikalierna kan nå så höga koncentrationer att biologiska effekter uppstår. Detta är välkänt för några ämnen, men idag känner vi till många, många fler kemikalier med motsvarande egenskaper. Jag ser ett stort behov av att lag-

stiftningen gör det möjligt att förbjuda klasser av kemikalier (ämnen med liknande struktur och egenskaper) och att det blir ett lagstadgat krav om innehållsförteckningar för alla kemikalier som ingår i varor och material. Detta kommer i längden gynna Östersjömiljön, liksom all annan miljö.

Ulrika Björkstén chef för Sveriges Radios vetenskapsredaktion



Den stora utmaningen är att så många miljöproblem förstärker varandra i Östersjön. Övergödningen leder till syrebrist vilket i sin tur gör att miljögifter som dioxin lagras länge i bottenarna. Östersjön är som en känslig "signalart" - ett helt ekologiskt system som tidigt signalerar de

globala miljöproblemens omfattning. I bästa fall skulle det också kunna användas som exempel på att det bara är genom internationellt samarbete man kan lösa gränsöverskridande miljöproblem. Men då måste alla länder i Östersjöns avrinningsområde vara med, inklusive Ryssland och Vitryssland.

Hans Blanck professor i marin ekotoxikologi vid Göteborgs universitet



Det registreras mellan 40 och 70 nya kemiska strukturer i timmen. Många av dem når miljöer där de kan ge oönskade effekter enskilt eller tillsammans. Hur kemikalieblandningarna ser ut i detalj är inte känt – inte ens i stora drag. Jag misstänker att många ekologiska effekter, som vi idag

ger enkla enfaktorsförklaringar (klimat, fiske, övergödning) även beror på kemikaliernas långtidseffekter på ekosystemens näringsvävar. Vi behöver bättre kemiska och biologiska metoder för att kunna kvantifiera omfattningen av dessa kemiska selektionstryck i den reguljära miljöövervakningen.

Inger Näslund naturvårdsexpert vid Världsnaturfonden WWF



Det är avgörande att beslutsfattare sätter fokus på och skärper reglerna för hantering av kemikalier i samhället, både direkt och i blandprodukter. Organiska miljögifter som dioxin och ftalater ska hanteras så att de inte diffust försvinner ut i naturen. Med minnet av PCB och

dess negativa effekt för säl och fisk i Östersjön borde svenska regeringen inte verkat för undantag från EUs miljögiftsnivå i fet fisk. Ska miljömålen nås krävs krafttag för minskade giftutsläpp – inte undantag – om halterna överskrids.

Lena Ek miljöminister



Sveriges arbete med en giftfri Östersjömiljö står högt på agendan. I det ingår bl a att stödja innovativa miljötekniklösningar. Att fortsätta det gemensamma arbetet inom EU, globalt och lokalt är viktigt. Östersjösamarbetet Helcom och EU:s Östersjöstrategi är goda exempel på sådana samarbeten.

Anders Glynn toxikolog vid Livsmedelsverket



Det är nyttigt att äta fisk. Det är därför tråkigt att fet fisk från Östersjöområdet fortfarande innehåller för mycket dioxiner och PCB. Det behövs internationella ansträngningar som kraftigt begränsar fortsatta utsläpp av alla typer av kemikalier som kan hota kvalitén på den fisk vi äter.

Tove Lundeberg handläggare på avdelningen för analys och forskning vid Naturvårdsverket



Då miljögifter har olika egenskaper, och omfattar allt ifrån sådana som bildas oavsiktligt vid t ex förbränning till ämnen som används i varor, behövs också åtgärder av många slag för att begränsa effekterna. Sverige behöver fortsätta att driva miljögiftsfrågor i EU och

andra internationella organ samtidigt som vi även nationellt bör vidta effektiva åtgärder.

Kurt Haglund miljöriskbedömare vid Kemikalieinspektionen



En viktig fråga för havsmiljön, särskilt i Östersjön, är hur vi kan minska spridningen av gifter från båtbottnfärger i grunda havsområden. Var och en bör överväga om giftiga båtbottnfärger behövs, och i första hand välja att hålla påväxten borta på mekanisk väg.

Åsa Romson språkrör för Miljöpartiet



För att rädda haven från gifter gäller det att stoppa spridningen vid källan, det vill säga ofta verksamhet på land. Svenska politiker måste bli tuffare och ställa krav på ändrad användning och förbud t ex av ftalater och bromerande flamskyddsmedel. Viktigt att forskning om gifter i

marina miljöer sprids och tas upp politiskt både nationellt och internationellt.

Susanna Baltscheffsky redaktionschef, NyTeknik



Ta den kunskap som finns om kemikaliers giftiga egenskaper på allvar. Om ett ämne är misstänkt likt ett välkänt gift se till att det inte används. Ställ hårdare krav på tillverkare att bevisa att kemikalien är helt ofarlig för havets djur och växter. Först då är det möjligt för dem som tillverkar

helt harmlösa substanser att slå sig fram i konkurrensen.

Anna Linusson VD Håll Sverige Rent



De enorma soptippar av plast vi ser ute i haven är resultatet av 50 års plastkonsumtion. Återvinning av plast måste bli bättre och efterlevnaden av lagar och direktiv måste skärpas gällande nedskräpning, dumpning, avfallsmottagningar i hamnar och avskaffandet av landdeponier.

Plasten som når havet bryts ner i mindre delar och kan fungera som bärare av andra miljögifter. Vi måste försöka städa upp, men framförallt måste vi förhindra att ny plast når haven.